

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Deres ref:
200901650

Vår ref:
10/380 - 2 / DFS

Dato:
13.10.2010

Høringsuttalelse - utkast til forskrift til endring av forskrift om unntak fra konkurranseloven § 10 m.m.

I høringsbrevet skriver Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet at regjeringen går inn for å videreføre det unntaket som gir aktørene i bokbransjen høve til å samarbeide ved omsetning av bøker, blant annet om fastpris, i fire nye år. Departementet vil også ta inn i lovteksten at dette skal gjelde både skjønnlitteratur og sakprosa uansett lagringsmedium og publiseringsformat. Derimot foreslår departementet å oppheve unntaket for fagbøker og lærebøker for høyere utdanning, som er hjemlet i kgl.res. 30. juni 2005. Vi mener at dette siste er i strid med intensjonene i St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*, den såkalte språkmeldingen.

Fastprispolitikk som en positiv oppfølging av den nye språkpolitikken

Språkrådet ser det som svært positivt at regjeringen vil videreføre det generelle høvet til å samarbeide om salg av skjønnlitteratur og sakprosa som er ment for det norske markedet. Dette er i tråd med den nye språkpolitikken Stortinget vedtok da *Mål og mening* var til behandling i 2009. En videreføring av unntaket fra konkurranseloven for boksalg er etter vårt syn helt nødvendig i dagens situasjon, da det skjer store endringer i så vel bokmarkedene som folks medievaner både i Norge og internasjonalt. At det også sies eksplisitt at unntaket òg skal gjelde elektroniske bøker, er på samme måte positivt og er påkrevd fordi utviklingen nettopp på dette punktet er dynamisk og situasjonen for norske e-bøker fortsatt på mange måter er uavklart.

Oppheving av unntaket for fagbøker og lærebøker – et brudd med linjene i språkmeldingen

Derimot reagerer vi med stor forundring på forslaget om å oppheve unntaket for faglitteratur og lærebøker for høyere utdanning, og vi stiller oss sterkt kritiske til det. Et slikt vedtak kan svekke rammevilkårene for disse bokgruppene alvorlig. Vi viser her for det første til regjeringens egen vektlegging av behovet for slike bøker i *Mål og mening*:

POSTADRESSE
Postboks 8107 Dep
NO-0032 OSLO

KONTORADRESSE
Observatoriegata 1B
NO-0254 OSLO

TELEFON
+47 22 54 19 50
TELEFAKS
+47 22 54 19 51

E-POST
post@sprakradet.no

INTERNETT
www.sprakradet.no
www.sprakradet.no

Både av omsyn til generell læringseffekt, innlæring av grunnleggjande fagterminologi og utvikling og bruk av norsk fagspråk er det viktig at det innanfor alle fag finst tilgang på norskspråkleg studielitteratur av god kvalitet. Som eit minimum bør det finnast norskspråklege innføringsbøker i alle fag.

For det andre heter det i *Mål og meining* om tilgangen på norskspråklig studielitteratur at ”fastprisordninga synest å fungera som eit stabiliserande element i ein sårbar bokmarknad”, og regjeringa gikk da også på grunnlag av det inn for å videreføre det etablerte fastprissamarbeidet om fagbøker og lærebøker til høgere utdanning. Jmfør også hva Stortingets familie- og kulturkomité skrev om dette i sin Innst. S. nr. 184 (2008–2009):

Det er i hovudsak to verkemiddel som kan vera med på å stimulera tilgangen på norskspråkleg studielitteratur. Det eine er å halda fast ved det etablerte fastprissamarbeidet, det andre er å utvida ordninga med direkte statstilskot.

På bakgrunn av dette framstår forslaget i høringsbrevet etter Språkrådets syn som et fullstendig brudd med den linja som trekkes opp i regjeringens egen språkmelding.

Manglende begrunnelse

Like oppsiktsvekkende er det at forslaget ikke er grunnlagt i høringsbrevet. I *Mål og meining* heter det jo at den nye språkpolitikken skal ha et *kunnskapsgrunnlag*. Siden forslaget ikke er begrunnet, kan en ikke se hva slags kunnskap det måtte bygge på. I brevet heter det bare: ”Det ble ved ovennevnte beslutning ikke funnet grunnlag for å videreføre dette [dvs. unntaket for de nevnte typene bøker].” Hvis en med ”finne grunnlag for” her mener finne oppdatert statistikk eller annen dokumentasjon for læreboksituasjonen i universitets- og høyskolesektoren, kan dette i en viss, ironisk forstand være forståelig, siden utdanningsmyndighetene har gjort lite for å undersøke saken. Den siste nasjonale undersøkelsen av språk i pensum – *Myter og fakta om språk. Pensumlitteratur på grunnnivå i høgere utdanning* (Nifu-rapport 5/2001) – er nesten ti år gammel, og siden den kom, er det skjedd mye.

En kritisk situasjon kan være under utvikling

I virkeligheten kan norskspråklige fagbøker og lærebøker for høgere utdanning nå være på vei inn i en kritisk situasjon, og de trenger etter alt å dømme styrkede, ikke svekkede rammevilkår. Alt i *Myter og fakta om språk* ble det pekt på at lærebøker og læremidler på engelsk i mange fag var langt rimeligere enn de norskspråklige tilbudene. De kan ofte også oppdateres raskere og lettere enn sine norske motstykker. Samtidig påviste undersøkelsen en tendens til nyutvikling og fragmentering av pensum i tradisjonelle fag som påvirket pensumutvelgelsen, slik at produksjonen av lærebøker ikke så lett kunne holde følge. Undersøkelsen pekte i tillegg på at insentivene til å skrive lærebøker på norsk var svake.

Ingenting tyder på at noe av dette siden den gang har endret seg til det beste for utvikling av norskspråklige lærebøker for høgere utdanning. Det er ikke etablert gode ordninger som kunne stimulere til skriving av slike bøker for å møte de nye behovene. Blant annet har myndighetene fortsatt ikke klart å utvikle meritteringsordninger for fagformidling, en oppgave

som lenge har vært pålagt institusjonene, og en virksomhet som kunne bidra til forbedrede rammevilkår for skriving av fagbøker og lærebøker på norsk. På samme tid kommer det signaler om at engelskspråklige bøker er svært tilgjengelige, og at store internasjonale forlag nå er på offensiven på det norske markedet. Og dette sammenfaller med at et økende antall av de mange nye studietilbudene som opprettes, er engelskspråklige, med pensum på engelsk.

Samtidig blir elektroniske kilder stadig viktigere, sikkert også som deler av pensum, uten at de ordningene regjeringen går inn for når det gjelder merverdiavgift på e-bøker, overbeviser oss om at de vil ivareta hensynet til e-bøker på norsk godt nok i konkurransen.

Forpliktelsene i universitets- og høyskoleloven er ikke nok

Ifølge Dagsavisen for 24. juni 2010 viste kulturministeren på en pressekonferanse dagen før til den nye lovbestemmelsen om institusjonenes ansvar for å vedlikeholde og utvikle norsk fagspråk som en mulig begrunnelse for forslaget om å unnta fag- og lærebøker fra konkurranseskjerming. Vi vil mene at dette i beste fall er en framskriving av resultatene av en ønsket utvikling. Universitetenes og høyskolenes oppfølging av ansvaret for fagspråket, og de positive følgene dette eventuelt kan få for utviklingen av norskspråklige lærebøker og fagbøker, ligger et stykke fram tid. Vi vet gjennom vår nyopprettede terminologitjeneste, som skal arbeide med tilgjengeliggjøring av fagspråk og terminologi, at dette er et felt der en i beste fall ligger i startgropa.

Myndighetene må ta et samlet grep

Et godt tilbud av norskspråklige lærebøker og læremidler for universitets- og høyskolesektoren er naturligvis en bærebjelke hvis utdanningssystemet skal fungere demokratisk også i framtiden. De aller fleste som tar høyere utdanning i Norge, kommer også til å arbeide her og trenger norsk fagterminologi for å kunne gjøre en god jobb. I tillegg er norskspråklige fagbøker uten tvil en viktig del av den språklige ”infrastrukturen” i det norske skriftsamfunnet mer generelt. Dette burde være ukontroversielt også i et konkurranse- og globaliseringsperspektiv.

Språkrådet mener at før en vurderer slike drastiske endringer i rammevilkårene for fagbøker og lærebøker på norsk som det framlagte forslaget innebærer, må myndighetene se på hele feltet i et samlet perspektiv, skaffe fram nødvendig kunnskap og trekke alle involverte med i det som må være reelle prosesser. Signaler vi har fått, sier at verken studentorganisasjonene, aktørene i bokbransjen eller andre involverte parter stiller seg positive til forslaget. Det bør med andre ord legges på is inntil en har et tilstrekkelig grunnlag for å gå videre.

På bakgrunn av dette er tiden inne til å ta et samlet grep om fagbok- og lærebokpolitikken for å forbedre og styrke den. Til det bør en bruke perioden fram til neste gang fastprisspørsmålet skal vurderes. Her kan en for eksempel ta utgangspunkt i den rollen

Kunnskapsdepartementets lærebokutvalg for universitets- og høyskolesektoren skal spille. Språkrådet kan gjerne også bidra, og vi har i disse dager allerede tatt et initiativ med sikte på å få gjennomført en ny nasjonal undersøkelse av språk i pensum på grunnnivået i løpet av 2011.

En reelt sektorovergripende språkpolitikk

Til sist vil vi vise til at statens nye språkpolitikk i henhold til *Mål og mening* skal være sektorovergripende og ikke bare forplikte Kulturdepartementet og Språkrådet, jamfør her også rundskriv V-10N/2009 *Informasjon om språkpolitikk* fra Kulturdepartementet til alle departementer. På bakgrunn av dette er det nærliggende å betrakte forslaget om å ikke unnta også fagbøker og lærebøker for høyere utdanning fra kravene i konkurranseloven som et språkpolitisk utspill på tvers av det Stortinget har vedtatt. Det ville være uheldig om så virkelig var tilfellet.

Med vennlig hilsen

Sigfrid Tvitekkja
fungerende direktør

Dag Finn Simonsen
seniorrådgiver